

Antiszemitizmus-filoszemitizmus

Írta: Dr. Vámbéry Rusztem
ügyvéd

Krisztus szava, amely írva vagyon Máté evangyeliomában (V. r. 44. v.), nem tűr kétséget, hogy a keresztyénség örökkön való eszméje az emberszeretet. Szeretete az embernek, tekintet nélkül hitére, származására, fajtájára, rangjára vagy nemzetiségére. Minthogy pedig a gyűlölet szöges ellentéte a felebaráti szeretetnek, azok számára, akik az emberiség nagy tanítómesterének erkölcsi sarkitételét megértik és átérzik, föl sem merülhet a kérdés, vajjon lehet-e és szabad-e valakit gyűlölni, megvetni, üldözni, kiközösíteni vagy akár csak kedvezőtlenebb bánásmódban részesíteni, mert máskép imádja az istent vagy mert embertani alkatában különbözik Istennek egyéb emberi teremtményeitől. Ha pedig már az egyes ember gyűlölete is ellenkezik a keresztyénség erkölcsi tanításának kiindulópontjával, úgy még inkább ellenkezik a tömeggyűlölet, mert ez nemcsak a felebaráti szeretet erkölcsi parancsát, hanem az igazságosságnak legegységesebb követelményét is figyelmen kívül hagyja, midőn a felekezeti vagy egyéb hovatartozásnak oly nyomatékot tulajdonít, amely mellett az egyéni jellemnek értékelése teljesen elhomályosul. Érzések azonban sajnos ritkán állják ki az erkölcs aranypróbáját s még kevésbé igazodnak a tárgyilagos megfontoláson alapuló értékítéllethez. Ez pedig még fokozottabban áll a tömegérzésre, amelyből a tömeggyűlölet rendszerint fakad. Már Solon megmondotta, hogy legtöbb athéni ravasz róka, de ha a Pnyx-en összegyűlnek korlátolt birkanyájja változnak.

Csak a tömeglélektan adja meg a tömeggyűlöletnek a magyarázatát, amelynek tárgya helyenként és koronként

változik ugyan, de amelynek lelki mechanizmusa azonos akár mint antiszemitizmus, akár mint négerüldözés, vagy a szovjet-orosz példa szerint, mint burzsoa-üldözés nyilvánul meg. Kétségtelen, hogy az emberi lélek ismer érdek nélküli rokonszenvet és ellenszenvet is, sőt, a tömeggyűlöletben is jelentős szerepet játszik a szokásoknak, a véleményeknek, az ízléseknek különbözősége. Mégis a tömegellenszenvét rendszerint a valódi, vagy vélt érdekellentét jellemzi, amely a többség és a tőle különböző kisebbség közt fennáll. Ennek az ellentétnek a címjelzése azonos maradhat akkor is, ha a tartalma megváltozik. Éppen az antiszemitizmus története bizonyítja szembeszökően, hogy a zsidóság iránt táplált ellenszenv, mint jelszavas előítélet változatlan maradt, noha a középkorban a valláskülönbségből, az újkorban a nemzeti eszméből s a hozzá fűződő fajbiológiai gondolatból, legújabb időkben pedig a gazdasági ellentétekből merítette motívumait. Ami természetesen nem zárja ki, hogy az elmúlt korszakokban domináló motívumok emléke a társadalom tudatalattiságában ne érvényesüljön, s a jelenkor antiszemitizmusát a múlt idők antiszemitizmusától csak az különbözteti meg, hogy apostolai — már amennyiben a gyűlölet gyujtogatói ezt az elnevezést megérdemlik — az érzésben gyökerező jelszót tudományos álruhába burkolt érvekkel igyekeznek alátámasztani.

Noha a zsidók ellen a római birodalomban hangoztatott vádak, hogy gyűlölködők, hogy fenyegető veszélyt képviselnek a birodalomban, hogy vallástalanok, már Eszter könyvében felmerülnek, a zsidók vallási üldözése akkor veszi kezdetét, amikor a keresztyénség Nagy Konstantin alatt államvallássá emelkedett. Sorsuk az egyház abszolút uralmának századaiban éppen nem volt irigylésre méltó. Hellwald, a zsidóellenes érzelmű német kultúrtörténész mondja, hogy nem volt gonoszság, amit reájuk nem fogtak, nem volt igazságtalanság, amit velük szemben el nem követtek. Pestises kelésnek tekintették a társadalom testén; nem követett el bűnt, aki őket kiirtotta, s ha életben hagyták, e kegyet megsarcoltatás és megszaroltatás árán kellett megváltaniuk. Egyházi törvények a keresztyénség védelme érdekében vetettek gátat a zsidók keveredésének

a nem zsidó lakossággal; ezt a célt szolgálta a ghetto, a házassági tilalom és a zsidókat már ruházatukban is felismerhetővé tevő sárga folt kötelező viselete. Ha a reformációt megelőző évezrednek vallási türelmetlensége elsősorban az eretnekek ellen irányult is, tehát a zsidók és egyéb pogányokkal szemben inkább a megtérítési törekvésben nyilvánult, a zsidók mégis áldozatai voltak a népies vallási fanatizmusnak, amely oly jelszavakból táplálkozott, mint hogy a zsidók voltak okai Jézus mártírhalálának, vagy hogy keresztyén gyermekek vérért használják a páska-sütéshez. Több pápa emelt ugyan szót a zsidók védelmére, de még ez sem akadályozta, hogy különösen a jezsuiták elől ne járjanak a zsidóüldözésben, amelynek épp úgy, mint a protestánsok üldözésének a kontinensen, csak a XVIII. század felvilágosodási mozgalma és a francia forradalom vetett véget.

Ha már a Szent Szövetség katolikus és reakciós szelleme is gátat emelt a zsidók felszabadítása elé, sőt Ferenc császár visszakergette őket a ghettóba, amelynek falait íi. József lebontotta, a tudományos alapokra fektetett zsidóüldözés ennek őshazájában: Németországban 1871-ben a birodalomban kifejezett nemzeti egységgel vette kezdetét. Még 1874-ben Kaufmann Dávid a zsidóság üldözését igazoló ethnikus elméletről, mint „allerneueste Weisheit”-ről gúnyolódik s az antiszemitizmus műszavát Marr Vilmos 1879-ben kreálta. Igaz, hogy már a német nemzeti érzés korábbi ébresztői sem rokonszenveztek a zsidókkal. Schleiermacher ellenszenve oly intenzív volt, hogy Jézus zsidó származását merőben szerencsétlen véletlennek nevezte, Fichte erélyesen ellenezte felszabadításukat, sőt Bismarck az 1847-iki porosz diétán azzal támadta az emancipációt, hogy ellenkezik a keresztyén állam fogalmával, amelyet az uralkodók Isten akaratából kormányoznak, amit a zsidók támogatása aligha mozdíthat elő. Ennek ellenére az újonnan alkotott német birodalomban polgári jogokat nyertek, de gazdasági okok éppen akkor lobbantották lánggra a nacionalizmus zsidógyűlöletét, amikor a német ipariasság fellendülésével a pénzügyi spekuláció orgiáit ülte. Ennek középpontjában a zsidó Stroussberg állott. Bárha az ugyancsak zsidó Lasker, a nemzeti

Szabadelvű párt vezetője, leplezte le a pénzügyi válság okozóit, ennek ódiuma mégis a zsidóságra hárult. Politikai rendszerré az antiszemitizmust Treitschke emelte, a 70-es évek végén, midőn a zsidókban mint materialista és forradalmi idegen testben a nemzeti állam boldogulásának akadályát látta s Houston Stewart Chamberlain a pán-germán fajelmélettel támasztotta alá a rendszerré fejlesztett zsidógyűlöletet. Ez a rendszer talált visszhangra úgy Ausztriában, mint Magyarországon az 1873. évi gazdasági válság után, bárha nálunk a külső alkalmat az antiszemitizmus politikai megnyilatkozására az 1882. évi tiszaszlári vérvádpör szolgáltatta is. De már ezt megelőzőleg Istóczy 1878 július 12-én indítványozta a képviselőházban, hogy a kormány kényszerítse Törökországot Palesztina feladására oly célból, hogy az összes magyarországi zsidók oda legyenek telepíthetők.

Bár a XX. század elején az antiszemitizmus mini politikai mozgalom Európaszerte lényegesen enyhült, a világháborút követő nacionalista fellángolás és gazdasági katasztrófa új erőre lobbantotta. Egyrészt a zsidóság, mint a nemzettől állítólag idegen elem, bűnbakként szerepelt a háborús kudarcért, — hiszen már a középkorban is pogromokkal vezették le az elemi csapások nyomán támadt elkeseredést, — másrészt pedig — ha ellentmondóan is — épp úgy céltáblája az ingó nagytőke ellen intézett támadásoknak, mint ahogy a kapitalista reakció a forradalmak vezetői közt szereplő zsidók felelősségét általánosította. Amíg az antiszemitizmus a vallásos meggyőződésben kereste és találta indokolását, az üldözött zsidók megmenekülhettek előle, ha a keresztyén hitre tértek át, meri még a katolikus egyház is követte a megtérő bűnös példázatát (Lukács Ev. XV. 7.), de a fajelmélet az antiszemitizmusnak Utolsó ítélete, amely örök időkre hirdeti a zsidóknak kikerülhetetlen kárhozatát. Igaz ugyan, hogy a fajelmélet mint tudományos credo, viszonylag kis körre terjed, mert Hitler 17 millió szavazója közül az óriási többségnek halvány sejtelme sincs a fajbiológia tanításairól, de a tudományos máz, amellyel a fajelmélet az ösztönös előítéletet leplezi, mégis alkalmas eszköz az antiszemitizmusnak mint politikai rendszernek, alátámasztására. Más-

részt azonban az a pusztá tény, hogy az antiszemitizmus tárgyi indokokat keres érzésének igazolására, legalább annyiban biztató jelenség, amennyiben magában rejti a beismerést, hogy a gyűlölet érzése ily métség nélkül megengedhetetlen igazságtalanság volna. Tudatalatti csökevényérzéseket, amelyek az emberiségnek abból a kezdetleges korszakából származnak, amikor az ösztönös ellen-szenvet vagy rokonszenvet a tudatos megfontolás még nem enyhítette és amelyek elemi erejét épen fennmaradásuk bizonyítja, az értelemre ható érvekkel nem könnyű leküzdeni. Mint minden előítéletnek, az antiszemitizmusnak is jellemző tulajdonsága, hogy nem sokat törődik a tudományos ítélet logikájával. Ebből következik, hogy majdnem hiábavaló fáradság azoknak az „érveknek” a cáfolata, amelyekkel az antiszemitizmus a tömeggyűlölet alátámasztani igyekszik.

Ezek közt ma első helyen a zsidó fajtának biológiai alapon nyugvó erkölcsi alsóbbrendűsége áll. Ha eltekintünk is attól a megcáfolhatatlan tényről, hogy a kultúremberiség körében nincsenek tiszta emberfajták, kérdés, hogy zsidófajtról, amelynek létét Renan már 1883-ban tagadásba vette, egyáltalán szó lehet-e? Nem is szólva az ősidőkről, amikor a Palesztinát elfoglaló sémiták az őslakó hethitákkal és amoritákkal keveredtek, ma a zsidók nagy része az ú. n. askenázi változathoz tartozik, amely szláv, tatár és germán keveredésből származik. Ha a zsidófajta talán kevésbé keverékfajta, mint a többiek, mégis Virchow szerint a német zsidók 11.2%-a a szőkehajú, kékszemű ősgermán típushoz tartozik. Hogy a fajtípusra vonatkozó népies képzetek mennyire megbízhatatlanok, azt a zsidókra állítólag jellemző hajtott orr bizonyítja, amely a tiroli lakosság 49%-ánál fordul elő, míg több mint négyezer newyorki zsidó közül 57.2%-nak egyenes görög orra volt s csupán 14.2% mutatta a kampós orrnak állítólagos fajtajellemvonását. Nincs egyetlen olyan rassz-tulajdonság, amely a zsidóságnak sajátossága volna s nem egészen indokolatlan, ha Brunner a zsidókat „központi” fajtának nevezi, amely a differenciálatlan fajták őstípusait úgy egyesíti magában, mint a fehér szín a spektrum színeit. Minderre az antiszemitizmus azt válaszolja, hogy akár van zsidó

fajtypus, akár nincs, az antiszemita ösztönösen mégis felismeri. Nincs azonban olyan vérbeli német vagy magyar antiszemita, aki az olasz vagy török zsidót az olaszok vagy törökök közül felismerné, ami már önmagában eléggé problematikussá teszi az ösztönös fajbiológiai szimat megbízhatóságát.

Föltéve azonban, hogy mégis van félreismerhetetlen zsidó fajiság akár az arckifejezésben, akár a vérösszetételeiben, a fajelmélet mai napig adós maradt a felelettel arra a kérdésre, hogy a biológiai sajátosságok hogyan tükröződnek a lelki alkatban s vajjon igazán nagyobb befolyást gyakorolnak-e az erkölcsi és értelmi tulajdonságra, mint a nevelés, a társadalmi környezet és az egyéniség? Ha ugyanis a zsidók valóban az erkölcsi és szellemi alsóbbrendűség Kain bélyegével születnek, úgy ez alól nem képzelhető kivétel, viszont nem akadt még antiszemita, aki elvi álláspontja alól egyik vagy másik „tisztességes” zsidó javára nem tenne kivételt. Sajnos, azonban az antiszemitizmus nem ismer logikát s nem hajlandó elismerni a tényeket sem. Így többek közt azt a lélektani tényt sem, hogy az erkölcsösség vagy erkölcstelenség az embernek nem veleszületett tulajdonsága vagy, hogy a zsidók bűnözési arányszáma Európaszerte kedvezőbb mint más felekezeteké és bár egyes bűncselekményekben (uzsora, hamis bukás) nálunk magasabb arányszámmal szerepelnek, mint a nem zsidó kereskedők, ennek sem a fajbiológia adja magyarázatát, mert különben érthetetlen volna, hogy a rassznak ez az erkölcsi alsóbbrendűsége miért nem vált ki azonos hatást egyes nyugati államokban? (L. bővebben szerzőnek „Az élő műit” c. munkájában 218—234. old.)

Állandó vád a zsidóság ellen, hogy materialista gondolkodásából üzleti szelleme kapzsisággal és furfanggal zsákmányolja ki a védtelen keresztyén lakosságot. Ennek a vádnak az eredete visszanyúlik a középkorba, amikor a földbirtoktulaj donatói eltiltott, a céhekből kizárt s az értelmi foglalkozásokból kiüldözött zsidók a kereskedelemben és pénzkölcsönzésben kerestek menedéket. Azóta az egykor megvetett foglalkozás polgárjogot nyert s minden józan gondolkodó tudja, hogy a nyereszkesedés a kapi-

talizmus lélektanából következik, amelynek haszonélvezői közt Angliában, Olasz- vagy Franciaországban a zsidók elenyésző számban szerepelnek, de a foglalkozásnak hajdani ódiúmát az antiszemitizmus megőrizte a zsidók számára. Hogy a zsidók „uzsorás hajlandósága” nem faji tulajdonság, azt szembeszökően bizonyítja a földműves foglalkozás, amelyet Palesztinában, Déloroszországban, Kanadában vagy Argentínában ma is üznek s hogy nincs szükségkép ellenszenvük a testi munka ellen, annak tanúsága, hogy Szalonikiban mint kikötőmunkások, Jemenben mint kubikosok vagy Boryslavban mint bányászok keresik kenyerüket.

De nem csak a tisztességtelen haszonlesést veti az antiszemitizmus a zsidók szemére, hanem a szellemi alsóbbrendűséget is, amely destrukcióban éli ki magát, anélkül, hogy igazán alkotó szellemi munkát végezne. Kérdés természetesen, mit tekintünk alkotó munkának. Lehet, hogy a Heinrich Herz-féle sugarak, Lilienthal úttörése az aviatikában, Wassermann reakciója, Ehrlich salvarsanja, Einstein relativizmusa vagy Freud psychoanalízise sem számítanak ilyennek, mert a felfedező zsidó volt, viszont az előítéletmentes gondolkodó nehezen zárközhatik el annak megállapításától, hogy a filozófia legmélyebb gondolkodói közt találjuk Spinoza, Mendelsohn, Bergson, Husserl neveit, a közgazdák közt Ricardo-ét, Marx-ét vagy Seligsohn-ét, hogy a szociológusok közt Durkheim, Lévy-Bruhl, Max Weber vagy Max Scheler korszakot jelentenek, nem is szólva az orientalistákról, a szépirodalom és zene kiváló képviselőiről. Voltaire-nak ismert mondását: „Les Juifs n'ont jamais rien inventé”, eléggé megcáfolja ugyan a természettudományi Nobel-díj nyerteseinek hosszú névsora (Michelson, Lippmann, Willstätter, Wallach, Haber, Bárány, James Franck, Gustav Hertz stb.), de ezt az antiszemitizmus könnyedén elintézi azzal a gyanúsítással, hogy csupán a Nobel-díj nagy összegétől (30.000 dollár) fűtött pénzvágy fokozta fel ezekben az esetekben a zsidóknak nagy alkotásokra képtelen, alsóbbrendű értelmiségét. Amennyire jogosulatlan, ha a zsidó faji nacionalizmus a tudomány és a művészet zsidó származású hőseinek nagy számából a maga javára igyekszik érvet kovácsolni, ép oly

képtelenség, ha az antiszemitizmus ugyane tényekből az ellenkező következtetést vonja le.

Mégis minden logikai igyekezet, amely a praktikus zsidógyűlöletet alátámasztó „tudományos” antiszemita elméletnek cáfolatára irányul, reménytelen fáradozásnak látszik. Nemcsak azért, mert a politikai szenvedélynek felkorbácsolt árja minden érvelést elsöpör, hanem azért is, mert a tudományos látszattal felruházott előítélet a társadalmi jelenségeknek oly egyszerű magyarázatát nyújtja, amely megfelel a tömegek szimplista felfogóképességének. Ha azt próbáljuk magyarázni, hogy a vagyon és a nyomor ellentéte a kapitalista gazdasági rendszernek elkerülhetetlen függvénye, hogy a földjára és a tőkekamat közt sem vallási, sem faji különbség nincs, ezt a fogyatékos műveltségű s gondolkodásra nem hajlamos tömegember nehezen érti meg, ellenben a zsidó bankár vagy nagykereskedő autója vagy feleségének briliáns buionjai minden különösebb értelmi művelet nélkül is szemet szúrnak. Igaz, hogy autója, ékszere vagy pazar háztartása a nem sémita nagybirtokosnak is van, de az üzleti foglalkozással együtijáró hitelképesség inkább megkívánja, hogy a zsidó nagytőkések ezeket a nyilvánosság előtt fitogtassák s így ott, ahol a társadalomnak feudális szerkezete a zsidóságnak a kereskedelmi és hiteléletben, számarányát meghaladó szerepet juttat, a szociális ellentétnek izgatón kihívó hatását elsősorban a gazdag zsidókban szemlélteti. Arra ellenben, hogy pl. a budapesti lakásstatistika szerint az 1—2-szobás lakások főbérői közt ugyanoly arányszámban akad zsidó, mint katolikus, ami legalább is nem bizonyítja, hogy a jó mód zsidó fajbiológiai tulajdonság, az antiszemitizmus nem szokta fölhívni követőinek figyelmét.

Érzések és érvek küzdelmében az, aki az érzések igazát bizonyítja, mindig előnyben van azzal szemben, aki az ellenkezőnek bizonyítására vállalkozik, mert a zsidók elvetemültségét és alsóbbrendűségét igazoló érvek a tudatalatti hajtóerők segítségével, az érzések repülőgépjén szállnak a tudatba, ez utóbbi esetben pedig az érveknek le kell győzniök az érzések makacs ellenállását. Ha az antiszemitizmus gondolkodni tudna, ha előítéleteit, amelyből érzései táplálóknak, nem ruházná fel a dogma szent-

ségével, akkor nem volna antiszemitizmus. Mert akkor magától is rá kellene eszmélnie, hogy az ürügyek, amelyekkel „tudományos” rendszerét bizonyítani igyekeznek, önmagukban ellentmondók. Viszont épp ezért az, aki az antiszemitizmussal perbeszál, az egyik érvek cáfolatával szükségkép a másikat erősíti. Így az egyik vád, hogy a zsidóság mint idegen test a nemzet testében átöröklött nacionalizmusának hódol, a másik, hogy a nemzetközi kozmopolitizmust képviseli. Egyik vád, hogy lelketlen kapitalista uzsorás, a másik, hogy szocialista vagy bolsevik. Egyik vád, hogy gyáva és alattomos, a másik, hogy pökhendi s nyíltan uralomra tör. Egyik vád, hogy vallási fanatizmusával és különleges szokásaival nem tud beilleszkedni a nyugati kultúrába, a másik, hogy vallástalan és alkalmazkodó. Az egyik vád, hogy tehetségével tisztességtelen versenyt üz, a másik, hogy a fajta alsóbbrendűségénél fogva igazi tehetséget sohasem termelt. Az egyik vád, hogy kicsinyesen smucig, a másik, hogy vakmerő vállalkozással ássa alá az üzleti életnek szoliditását. És így tovább.

Azoknak, akik saját egyéni látószögükből ezeknek az ellentmondó vádoknak egyikét vagy másikat faji jellemvonássá sűrítik, sajátos módon nem jut eszébe, hogy a vádak éppen azért igazak, vagy igaztalanok, mert a zsidókban, mint az embereknek bármely csoportjában, rokonszenves és ellenszenves tulajdonságok egyaránt megtalálhatók. Ők is csak néhány ezer év előtt voltak Isten „választott” népe. Köztük is akad tehetséges és tehetségtelen, szegény és gazdag, kapitalista és szocialista, bigott és felvilágosult, erkölcsös és erkölcstelen, hívő és hitetlen, jó és rossz. Egyszóval a zsidók is csak emberek, mint a jó Isten egyéb kétlábú, tollatlan, teremtményei. De éppen ez az, amit az antiszemitizmus el nem ismerhet, mert különben önmagát kellene megtagadnia.

Akármily kevésbé bírják is el a kritikát azok a gyarló érvek, amelyekkel az antiszemitizmus a zsidógyűlöletnek tudományos rendszerét fölépíti, az elmélet mögött rejlő gyakorlat élő valóság, amely a kultúremlés milliós érzésében vert gyökeret. Épp oly előítélet volna, mint maga az antiszemitizmus, ha azt állítanók, hogy Hitlernek

17 millió szavazója kizárólag korlátolt agyú emberekből áll, vagy, hogy az antiszemitizmus igazán nem volna egyéb az „ostoba fickó szocializmusánál”. Ha az antiszemitizmusnak nincsenek is reális érvei, mégis vannak reális okai. Ezek közt első helyen áll a nacionalizmus, a nemzeti ön-hittséggé torzult nemzeti öntudat. Az a részint föltevésből, részint a ghetto elfakult hagyományából táplálkozó szeparatizmus, amelyet a zsidóság mint alsóbbrendűségű érzést gyakran sovinizmussal igyekeznek túlkompenzálni, még mindig elég ok, hogy idegen testnek tekintsék a nemzet testében. Ennek az idegenszerűségnek az érzése avatta ép úgy, mint a középkorban, a világháborúban is legyőzött államok bűnbakjává. Éppen a túlfűtött nacionalizmusban szenvedő népek nem hajlandók az őket ért katasztrófákért a felelősséget vállalni s az elkeseredésből származó gyűlöletfelesleg levezetésére a zsidóság ép oly kézhez-eső biztonsági szelep, mint Petőfi szerelmes juhászlegényének számára. Ebből logikusan az következnek a zsidók számára, hogy küzdjenek a nacionalizmus ellen, amelynek Prügelknabe-i. Ehelyett azonban a zsidóság egy része, különösen a gazdaságilag *arrivé* része, amely a nacionalizmusban — nem ok nélkül — a nagy tőke szövetségesét látja, túltesz a legelvadultabb sovinizmán s, miként egy volt magyar pénzügyminiszter mondotta, mindig szívesebben vesz egy kis pogromot egy nagy vagyonadónál. Amily igazságtalan az antiszemita gyanúsítás, hogy a zsidók kozmopoliták, ép oly jogos az a szemrehányás, hogy egy részük a nacionalizmusnak, részint túlbuzgalomból, részint gyávaságból eredő legyezgetésével az antiszemitizmusnak szövetségese. Aminek szomorú példáját adta a zsidó vallású német állampolgárok egyesületének a náci üldözés alkalmából tett deklarációja, amely szerint „Méltósággal és bátorsággal (!) fogjuk elviselni hazánk földjén azokat a rendszabályokat, amelyeket németek alkalmaznak németekkel szemben.” Néha, úgy látszik, a hallgatáshoz is bátorságra van szükség.

Nemcsak a nemzeti, de a szociális ellentétben gyökeröző gyűlöletnek is levezető csatornája az antiszemitizmus. Bárha a gyűlölet, amelyet az antiszemitizmus a zsidó nagytőke, a Hitler-i tájszólásban, a „raffendes Kapital”

ellen hirdet, emberemlékezet óta érthetetlen módon mindig a legszegényebb zsidók ellen pogromokban szokott érvényesülni, a mutatós zsidó tőke igen alkalmas céltáblája az iskolázatlan elméjű proletárok tőkegyűlöletének. Ebben rejlik a magyarázata, hogy a nacionalista ipari és agrártőke még az erősen bolsevik zsargonú Hitlerizmust is hajlandó becézgetni, mert a zsidó tőke ellen hirdetett horogkeresztes hadjárat, legalább pillanatnyilag, igen alkalmas biztosító intézet a „keresztén” tőkét fenyegető veszélyekkel szemben. Ilyen módon szerepelnek a zsidók, akiknek egy része a finánc-kapitalizmus, más része a szocializmus számottevő tényezője, a kettőnek ellentétében mint ütközők. Míg a „nemzeti” kapitalizmus, amely a zsidó szocialistákban Marx és Engels fajrokonait látja, a szolgálatában álló nacionalizmust tüzei a zsidóság ellen, addig a náci-szocializmus, amely elvakultságában sohasem veszi észre, hogy a nemzetközi nagytőke inasa, az állami szétszórtságuk látszatában nemzetközi zsidókat, mint a nagytőkés internacionále képviselőit üldözi. Így tartja fenn az antiszemitizmus önkénytelenül a nemzet és gazdasági érdekellentétek egyensúlyát.

Ha nem is ilyen mélyen gyökerező, de hatásukban mégis számottevő okai az antiszemitizmusnak azok az inkább esztétikai, mint erkölcsi fogyatékoságok, amelyek az évezredek üldözésnek nehezen kiírható csökevényei. Ha a szegény és egyénileg tehetséges zsidó gyakran törtető és kapaszkodó, úgy az energiának e kellemetlen túltengését eléggé megmagyarázza, sőt menti az előítélet-handicap, amelyet le kell küzdenie. Aki előtt nyitva áll az út, az nem szokott tolakodni. Ép ily ellenszenves vonás a sunyi alázatosság, a szolgálai meghunyászkodás, amellyel a kevésbé tehetségesek az eléjük tornyosuló akadályokat nem legyőzni, de megkerülni próbálják. Mégis csak az antiszemitizmusnak bornirtsága általánosíthatja az önértetnek e bántó hiányát faji tulajdonsággá. Viszont a vagyonság vagy a hatalom ugorkafájára kapaszkodott zsidók arroganciája vagy sznobsága semmiben sem különbözik más fajtájú parvenüknek ép ily kevéssé épületes jellemvonásaitól. Állítólagos faji összetartásuk, bármily

indokolt lenne is, amíg az előítélet külső nyomása tart, nyomban legendává foszlik az osztályellentétek valóságában. Kormányfőtanácsos bankvezérek, akik miniszterekkel tegeződnek, nem szoktak pájeszes ószeresekkel „összetartani”.

Még a zsargon, amelynek hanglejtése néha mint bántó ghetto-émlék csendül bele a magyar nyelvnek egyébként hibátlan használatába, sem faji sajátosság, mert különben Ágai Adolf, Kiss József, Makai Emil, Bródy Sándor, Heltai Jenő, Szomory Dezső vagy Szép Ernő sem lehetne ihletett apostola nyelvünk idiomatikus szépségeinek. Még kevésbé hivatkozhatnak a zsargon nemzetietlenségére a német antiszemiták, akik Mendelsohn-t, Börne-t, Heine-t, Lassale-t, Ludwig Speidel-t, Gundolf-ot, (Goebbels tanárát!), Peter Altenteig-et, Martin Buier-t, Wassermann-t, Kari Krauss-t, Arnold Zweiget, Feuchtwanger-t és a német nyelvnek még egy sereg művészt köszönhetik a zsidóságnak. Nem azért mert, hanem annak ellenére, hogy zsidók voltak. Ugyanez derül ki Hitler irodalmi diktátorának, Hans Heinz Ewers-nek a háború kitörésekor írt cikkéből (Voss. Z. 1914, dec. 9.), amelyben azt bizonyítja, hogy a newyorki orosz zsidók *jiddis-e* nem egyéb, mint Walther von der Vogelweide középfelnémet nyelve, néhány arameus és héber szóval keverve. Ugyanott közölte néhány kivándorolt orosz zsidónak versét s hozzáfűzi, hogy „van német költő, aki jobb verseket ír, de Németország iránt melegebben érezni a legjobb német sem tud, mint a newyorki Eastendnek szegény orosz zsidója”. Nem tehető fel, hogy azóta a német zsidók hazafisága romlott, hanem legfeljebb Hans Heinz Ewers-é javult meg.

Mindebből pedig kitűnik, hogy a zsidóknak idegenszerű sajátosságaival csínján kell bánni. Bár tagadhatatlan, hogy e sajátosságok egynémelyike élő valóság, de eltüntetésük semmi nehézségbe nem ütközne, ha az antiszemizmus a zsidóknak száműzése helyett e ghettómaradványok száműzését tűzné ki célul.

Csakhogy minden küzdelem az antiszemizmusnak pogány ostobasága ellen hiábavaló, amíg maguk a zsidók nem hajlandók a küzdelemben résztvenni. Mindenekelőtt azzal, hogy önérzetükben még akkor sem szégyenlik s

nem igyekeznek elrejtteni zsidó eredetüket, ha netalán keresztyén hitre tértek át, de ugyanakkor nem hódolnak be az antiszemitizmusnak sem azzal, hogy a rájuk kent hibák és fogyatékoságok cáfolatául saját erényeiket és kiválóságukat, mint zsidó faji-előnyeiket, dicsőítik. Csak az antiszemitizmus alá ad lovat az a zsidó, aki az árja vagy turáni fajelméletei zsidó fajelmélettel igyekszik kivédeni és a német vagy magyar sovinizmust zsidó sovinizmussal igazolja. Senki józan emberfia nem kívánja, hogy a zsidóság lemondjon hatezeréves kultúremlékeinek megbecsüléséről, amelyek époly értékesek az emberi kultúrának, mint az indiai, görög vagy római, de tiszteletük nem igényel és nem igazol semmiféle szeparatizmust. Igaz, hogy a csoport különállóságát a zsidóüldözés hozta létre vagy legalább is erősíti, de az elnyomatás pszichozisa, amelyet kiváltott, hozzájárul fenntartásához. Ha a nacionalista államokban élő zsidók egy része ezt az alsóbbrendűségi érzést azzal kompenzálja, hogy sovinizmusban túllicitálja nem zsidó konkurrensait, mint ahogy a kitért zsidó gyakran klerikalizmussal igyekszik bizonyítani keresztyénységét, úgy nemcsak ízlésbeli fogyatékoságait árulja el, hanem az antiszemitizmus szolgálatába szegődik. Minthogy az antiszemitizmus a klerikalizmus, nacionalizmus és kapitalizmus kinövéseiből meríti ürügyeit, a tömeggyűlöletben nyilvánuló előítéletnek elosztatására csekély a remény, amíg az elfogult vallási és csoportönzés a krisztusi emberszeretetben nem talál kiegyenlítésre s amíg egy igazságosabb gazdasági rend nem enyhíti az osztályellentétből fakadó gyűlöletet. Érzéseket az értelemre appelláló érvekkel nem könnyű elosztatni s a jobb belátás csupán a források elapadásával juthat érvényre, amelyekből az érzés táplálkozik. Ebben a lassú, fáradságos, de végül mégis mindig sikert ígérő munkában mindenkinek kötelessége résztvenni, aki az emberiség nagy tanítómesterének szavát megértette és átérzi. De különös kötelessége ez a gályarabok utódainak, akiknek legszenzibb emlékei közé tartozik a szenvedés, amelynek elődeik a vallásos üldözés korában a zsidókkal együtt voltak részesei. Hogy az embert hitéért, fajtájáért vagy nemzetiségeért feszítik-e keresztre, az a protestantizmus szemszögé-

ből nem jelenthet különbséget. Aki az előítélet, babona és minden egyéb emberi ostobaság ellen a gondolatnak kritikai szabadságáért küzd, annak szembe kell szállnia az erőszak minden megnyilatkozásával. És az erőszak akkor sem fér meg a keresztyénség eszméjében testet öltő emberi gondolattal, ha akár az antiszemitizmusban, akár más emberellenességben találja meg troglodita ösztöneinek rendszeres megnyilatkozását.